

Modul 1: Desni ekstremizam

CLIO

Challenging Hostile Views and Fostering Civic Competences

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union



Oct 2021



Informacije o projektu

Akronim projekta:	CLIO
Naziv projekta:	Challenging Hostile Views and Fostering Civic Competences
Broj projekta:	2019-1-DE02-KA202-006185
Nacionalna agencija:	NaBibb
Internetska stranica:	www.clio-project.eu
Nositelj projekta:	Institut für Didaktik der Demokratie, Leibniz University Hannover
Verzija dokumenta:	1.00
Datum pripreme:	18.07.2020



Ova je publikacija ostvarena uz finansijsku potporu Europske komisije. Ona izražava isključivo stajalište njenih autora i Komisija se ne može smatrati odgovornom pri uporabi informacija koje se u njoj nalaze. Broj projekta: 2019-1-DE02-KA202-006185



Konzorcij



Institut für Didaktik der Demokratie

Leibniz Universität Hannover,
Deutschland

www.idd.uni-hannover.de/en

Technical school Nikola Tesla,
Vukovar,

Croatia

www.ss-tehnicka-ntesla-vu.skole.hr

Zespoł Szkół Poligraficznych,
Warsaw,

Poland

www.zspoligraf.pl

Warsaw Centre for Socio-Educational
Innovation and Training,

Warsaw,
Poland

www.wcies.edu.pl

Nansen Dialogue Centre, Osijek,
Croatia

www.ndcosijek.hr

Demokratiezentrum Wien,
Österreich

www.demokratiezentrum.org



SADRŽAJ

Projekt Clio	4
1. Pregled	6
2. Što znači desničarski ekstremizam?	6
3. Povijesni kontekst: Zašto i kada desni ekstremizam dobiva na važnosti u društvu?	8
4. Detaljnije: Pojedinačni razlozi za sklonost desničarskom ekstremističkom načinu razmišljanja	10
5. Detaljnije: Daljnji ključni pojmovi povezani s desničarskim ekstremizmom	11
6. Kako prepoznati desničarske ekstremiste? (vidi aplikaciju)	13
7. Koje strategije koriste desničarske ekstremističke skupine?	20
Jednostavna rješenja složenih problema	21
Žrtveni jarci	21
Uključivanje u vrlo emocionalne teme	21
Spamiranje	22
„Mi“ i „Ostali“ - Ideologije nejednakosti	22
Retorika protiv establišmenta	23
Desničarski ekstremizam u novom izgledu	24
8. Zašto je desničarski ekstremizam opasan za demokracije?	25
9. Vježbe koje možete koristiti tijekom podučavanja o desničarskom ekstremizmu	26
10. Kome se obratiti? Nevladine organizacije i mreže koje vam mogu pomoći da naučite više	27
11. Literatura	28
12. Daljnje čitanje	30

PROJEKT CLIO

Clio je projekt prevencije i suočavanja s desnim ekstremizmom u strukovnim školama. Učiteljima i ravnateljima treba omogućiti da prepoznaju i razumiju odgovarajuće stavove među svojim učenicima i da se bez straha zauzmu za demokratske vrijednosti. U tu svrhu interdisciplinarni stručnjaci iz Austrije, Poljske, Hrvatske i Njemačke razvijaju različite materijale za nastavnike strukovnih škola u bliskoj suradnji s ciljnom skupinom, poput aplikacije, treninga za kombinirano učenje i podcasta.



Glavni fokus ovog projekta je izgradnja sinergijskih mreža s drugim dionicima u pojedinim zemljama kako bi se ojačale škole i pružilo im znanje i stručno kreirani materijal.





1. PREGLED

U ovom modulu ćete naučiti...

- ... osnovne definicije desničarskog ekstremizma
- ... povijesno podrijetlo desničarskog ekstremizma
- ... pojedinačne razloge za tendenciju ka desničarskom ekstremističkom načinu razmišljanja
- ... daljnje ključne pojmove povezane s desničarskim ekstremizmom
- ... kako prepoznati desničarske ekstremiste
- ... koje strategije koriste desničarski ekstremisti kako bi prikupili podršku
- ... zašto je desničarski ekstremizam opasan za demokracije

Na kraju teksta možete pronaći vježbe koje možete koristiti dok predajete o desničarskom ekstremizmu. Modul također nudi korisne adrese kojima se možete obratiti za daljnje informacije ili pomoći u konkretnim situacijama, kao i „daljnje čitanje“, ako želite saznati više.

Pitanja za samoprocjenu

Odgovorite sebi na sljedeća pitanja:

- Što za vas znači desničarski ekstremizam? Pronađite definiciju u nekoliko rečenica.
- Kakva imate iskustva s desničarskim ekstremizmom?
- Zašto mislite da bi desničarski ekstremizam mogao biti prijetnja našem društvu?
- Ako ste se u prošlosti susreli s desničarskim ekstremizmom: Kakve ste osjećaje imali u toj situaciji?
- Kako ste se nosili s time? Kada pogledate unazad, jeste li zadovoljni kako ste reagirali?

2. ŠTO ZNAČI DESNIČARSKI EKSTREMIZAM?

U znanosti ili politici ne postoji općeprihvaćena definicija desničarskog ekstremizma. Umjesto toga, postoji mnogo različitih definicija s različito naglašenim stvarima i karakteristikama. Ovaj će vam odjeljak dati kratki pregled najvažnijih karakteristika desničarskog ekstremizma.

Austrijski povjesničar Willibald Holzer čiji je rad na tu temu uglavnom prihvaćen među akademicima iznio je opsežnu definiciju desničarskog ekstremizma, uključujući nekoliko ključnih ideoloških čimbenika i političkih zahtjeva. One su¹:

- Snažan osjećaj i želja za pripadnošću nacionalnoj zajednici (*Volksgemeinschaft*)

¹ Cf. Holzer, Willibald (1993): Rechtsextremismus – Konturen, Definitionsmerkmale und Erklärungsansätze. U: DÖW (Hg.): Handbuch des österreichischen Rechtsextremismus, str. 11-96, str. 34-58.



Mitološki romantizirana ideja o „narodu“ (Volk) i „nacionalnoj zajednici“ (Volksgemeinschaft) smatra se najvažnijim oblikom društvene zajednice. Čistoća ovog nacionalnog identiteta „völkisch“ koji je stvoren kao navodno „prirodna kategorija“ doživljava se kao ugrožena od strane multikulturalnog, otvorenog i pluralističkog društva i suvremenog globaliziranog svijeta.

- **Etnocentrizam, etnopluralizam, nacionalizam i isključenje „drugog“**
Idea superiornosti vlastitog „naroda“ (etnocentrizam) stvara snažni „Mi-osjećaj“ koji nužno rezultira isključivanjem „ostalih“ i općenito podrazumijeva nacionalizam i rasizam. Iako etnopluralizam ne uskraćuje pravo drugim ljudima da postoje, on je ipak rasistički jer zahtjeva uspostavljanje navodno izvornog stanja „etičke čistoće“ suprotstavljanjem „etički drugom“. To je ujedno i politički slogan Nove desnice.
- **Odbacivanje demokratskih načela (anti-liberalizam, anti-pluralizam, prava manjina)**
Liberalni, pluralistički koncept demokracije sa zaštitom manjina i jednakosću konstruiran je kao prijetnja „prirodnom“ društvu koje karakterizira temeljna i „prirodna“ nejednakost ljudi.
- **Antisocijalizam**
Snažno se protive društvenim naporima koji u konačnici promiču potporu i emancipaciju socijalno ugroženih jer potkopavaju „prirodnu“ nejednakost ljudi.
- **Autoritarnost**
Kao alternativa liberalnoj i pluralističkoj demokratskoj vladavini, traže se autoritarni koncepti moći, izraženi u pozivu na jaku državu s jakim vođom i potkopavanjem parlamentarne kontrole. Ti se autoritarni pristupi često opisuju kao „stvarna demokracija“. Izravno-demokratski postupci poput referendumu mogu biti popularna i ustavno legitimna politička strategija jer odražavaju volju „naroda“. Također, prikrivaju antidemokratske svrhe (demokratska mimikrija).²
- **Stereotipna konstrukcija „neprijatelja“ i žrtvenih jaraca**
Jak „Mi-osjećaj“ neizbjegno rezultira razlikovanjem prema „drugoj“ skupini koja služi kao u osnovi zamjenivi žrtveni jarac i prikazuje se kao uzrok različitih socijalnih problema, npr. židovi, tražitelji azila, osobe druge rase, feministice itd. (vidi 7. modul)
- **Pribjegavanje tradiciji i nacionaliziranje pristupa povijesti**
Osjećaj pripadnosti etnički homogenom „narodu“ konstruiran je kao povijesni kontinuitet i služi kao model orientacije i identiteta. Odabrani dijelovi nacionalne povijesti koriste se za potvrdu ovog identiteta. Ostali dijelovi se negiraju ili reinterpretiraju kako bi se uklopili u „jedinu istinsku povijesnu istinu“ (povijesni revisionizam) (npr. poricanje i relativizacija holokausta).

Ključno je shvatiti da desničarski ekstremizam nije kruta i nepromjenjiva pojava. Gore navedeni teorijski ključni čimbenici i politički zahtjevi mogu biti više ili manje značajni u stvarnosti. To znači da se ne mora ispuniti svih sedam aspekata da bi se moglo govoriti o desničarskom ekstremizmu.

² Cf. Holzer (1993), str. 33.



Minimum je tumačenje (društvenih) razlika u ljudima kao „prirodne“ nejednakosti.³ Stoga se, prema Holzeru, „priroda“ može identificirati kao temeljno načelo desničarske ekstremističke ideologije i rezultirajućih političkih zahtjeva. „Zakoni prirode“ opravdavaju temeljnu nejednakost ljudi koju propagira desni ekstremizam.⁴ Drugi ključni pojam u vezi s načelom „prirode“ je socijalni darvinizam. Ova je teorija bila popularna od kraja 19. stoljeća do kraja Drugog svjetskog rata. Socijalni darvinisti su tvrdili da se na ljude može primijeniti isti zakon prirodne selekcije koji je oblikovao Charles Darwin koji objašnjava razvoj biljaka i životinja: preživljavanje najsposobnijih.⁵

Njemački istraživači ekstremizma Quent i Schulz govore o desničarskom ekstremizmu kao o organiziranom fenomenu koji opisuje različite oblike djelovanja i organiziranja na temelju **ideologija nejednakosti**. Prema njima, desničarski ekstremisti slijede cilj stjecanja prevlasti u politici i kulturi. Ovaj se cilj temelji na rasizmu ili nacionalizmu. Podređivanje, suzbijanje ili čak uklanjanje drugih etničkih, (pod) kulturnih ili političkih fenomena uključeno je, namjeravano ili barem prihvaćeno.⁶

Ova definicija otkriva da se **ideologije nejednakosti**, poput rasizma, seksizma ili antisemitizma, koriste kao strategije desnih ekstremista. Te ideologije potiskuju određene skupine na temelju navodne „prirodne“ nejednakosti i pripisuju im određene (negativne) i navodno urođene osobine.

Vježba: Usporedba definicija

Ponovno pogledajte različite definicije desničarskog ekstremizma i odgovorite na sljedeća pitanja:

- Gdje su razlike između ovih definicija?
- Gdje prepoznajete preklapanja?
- Koja je od definicija po vašem mišljenju točnija i zašto?
- Biste li dodali nešto definiciji desničarskog ekstremizma?
- Možete li se sjetiti bilo kojeg primjera grupa u vašem gradu/državi/zemlji koji odgovaraju nekim od ovih kriterija?

3. POVIESNI KONTEKST: ZAŠTO I KADA DESNI EKSTREMIZAM DOBIVA NA VAŽNOSTI U DRUŠTVU?

Razlozi za pojavu desničarskog ekstremizma u povijesti su složeni. Akademici sugeriraju da razni, međusobno utjecajni čimbenici uzrokuju porast desničarskog ekstremizma. To uključuje određeni politički i ekonomski sustav, trenutnu privlačnost desničarskog ekstremizma u političkim programima,

³ Cf. Peham, Andreas (o.J.) Rechtsextremismus als politische und pädagogische Herausforderung. (https://www.doew.at/cms/download/5gm50/peham_rechtsextremismus_paedagogik.pdf), p. 4. pristupljeno: 16. rujna 2020.

⁴ Cf. Holzer (1993), str. 34.

⁵ Cf. Editors of Encyclopaedia Britannica (2008): Social Darwinism. (<https://www.britannica.com/topic/social-Darwinism>). pristupljeno: 16. rujna 2020.

⁶ Quent/Schulz (2015), Rechtsextremismus in lokalen Kontexten. Vier vergleichende Fallstudien, str. 10.



težinu zapamćenih povijesnih iskustava (npr. Nacionalsocijalizam u Njemačkoj) i također pojedinačne čimbenike u osobi koji su opisani u nastavku.⁷ Desni ekstremizam je stoga pojava koja se dinamički razvijala u povijesti u različitim društвima tijekom duljih vremenskih razdoblja.⁸

Iz tog je razloga teško odrediti točan početak desničarskog ekstremizma. Akademici se međutim slažu da je početna pojava desničarskih ekstremističkih ideja povezana s procesom modernizacije u industrijskim društвima krajem 19. stoljeća. Trenutni desničarski ekstremizam također se može promatrati kao reakcija na strukturne promjene u modernom društvu. Ova strukturalna promjena uslijed modernizacije kapitalističkih društava u 19. stoljeću išla je zajedno s rastućim utjecajem konkurenetskog mišljenja, slabljenjem struktura solidarnosti i sve većom socijalnom izolacijom pojedinca.⁹ Kao rezultat toga, neki se ljudi osjećaju kao da su zaostali te traže ponovno uspostavljanje poznatih društvenih struktura koje desničarske ekstremističke ideje promiču.¹⁰

Također, s francuskim pokretom za građanska prava krajem 18. stoljeća, koncept nacionalne države i time nacionalističke težnje postaju dominantnije u Europi u 19. stoljeću, što je u konačnici dovelo do osnivanja nacionalnih država u Italiji i Njemačkoj.¹¹ To je stvorilo osnovu za nacionalizam, koji je definirajući element desničarskog ekstremizma. Pojava desničarskih ekstremističkih ideja stoga je također utemeljena u tim povijesnim nacionalističkim težnjama koje su se često zalaže za jezično, kulturno, a sve više i za etnički homogeno političko tijelo.¹²

Poznati povijesni prethodnici modernog desničarskog ekstremizma su fašistički režimi u Njemačkoj i Italiji u prvoj polovici 20. stoljeća. Što se tiče pojave fašizma u tim zemljama, konzervativne elite igrale su glavnu ulogu u omogućavanju fašističkim strankama da postanu dominantne političke snage.¹³

Nakon Drugog svjetskog rata i poraza fašističkih režima u Europi, desničarske ekstremističke skupine i stranke pojavile su se u mnogim demokratskim zemljama. U neposrednom poslijeratnom razdoblju u Njemačkoj i Austriji, skupine su pokušale ponovno uspostaviti fašističke ili desničarske ekstremističke programe. To su spriječile savezničke snage.¹⁴ Međutim, može se reći da su europske desničarske stranke osobito uspješne na izborima od 1980-ih.¹⁵ Konačno možemo ustvrditi da korijeni desničarskog ekstremizma u Europi vode natrag do strukturalnih promjena u modernim društвima zbog industrijalizacije i kapitalizma s jedne strane i početnog uspona nacionalističkih pokreta u 18. i 19.

⁷ Cf. Holzer (1993), str. 85.

⁸ Cf. Holzer (1993), str. 22.

⁹ Cf. Holzer (1993), str. 33, 92.

¹⁰ Cf. Holzer (1993), str. 85-90.

¹¹ Cf. Scheuner, Ulrich (1974): Nationalstaatsprinzip und Staatenordnung seit dem Beginn des 19. Jahrhunderts, in: Theodor Schieder (Hg.), Staatsgründungen und Nationalitätsprinzip, str. 11-13; 20-21.

¹² Cf. Scheuner (1974), str. 23-29.

¹³ Cf. Holzer (1993), str. 22.

¹⁴ Cf. von Beyme, Klaus (1988): Right-wing extremism in Post-war Europe, in Klaus von Beyme (ed.): Right-wing extremism in Post-war Europe, str. 1-19, str. 8.

¹⁵ Oscar W. Gabriel (1996): Rechtsextreme Einstellungen in Europa: Struktur, Entwicklung und Verhaltensimplikationen, 344.



stoljeću s druge strane. **Ideologije nejednakosti**, poput rasizma i antisemitizma, koji su sastavni element desničarskog ekstremizma, sežu mnogo dalje ([vidi druge module](#)).

Ipak, desničarski se ekstremizam u europskim zemljama u 20. stoljeću razvijao drugačije. Iako se desni ekstremizam u povijesti pojavio u zapadnoj Europi, on se očitovao i izvan (zapadne) Europe u pokretima i političkim strankama. Primjerice, krajnje desničarski i bijeli supremacistički pokreti u Sjedinjenim Državama (npr. Ku-Klux Klan) ili desničarska ekstremistička stranka MHP u Turskoj. Još jedan primjer je „Ruski carski pokret“.

Savjet: U odjeljku „Literatura“ možete pronaći preporučenu literaturu o raznim događanjima desnog ekstremizma u različitim europskim zemljama.

4. DETALJNIJE: POJEDINAČNI RAZLOZI ZA SKLONOST DESNIČARSKOM

EKSTREMISTIČKOM NAČINU RAZMIŠLJANJA

Najkasnije od sredine 20. stoljeća, društveni su znanstvenici više puta pokušavali utvrditi razloge zbog kojih su neki ljudi posebno skloni desničarskim ekstremističkim idejama. Koncept „autoritarne osobnosti“¹⁶ (1950.), na primjer, identificira podložnost desničarskom ekstremističkom načinu razmišljanja kao slabu karakternu crtu koja ometa sposobnost podnošenja dvomislenih situacija i sukobljenih vanjskih zahtjeva. Desničarski ekstremizam kao ideologija s prilično jasnim uputama¹⁷ služi kao privlačan orientacijski model koji također nudi pripadnost kolektivnom identitetu.¹⁸

Drugi pristup tvrdi da ne samo da se ljudi sa „slabim“ osobnostima osjećaju privučenim desničarskom ekstremizmu, već da i nadmenost i arogancija kod osobe mogu dovesti do tih načina razmišljanja.¹⁹ Do sada se socijalni znanstvenici uglavnom slažu oko činjenice da podložnost desničarskim ekstremističkim idejama ne mora nužno biti utemeljena u socijalizaciji neke osobe u ranom djetinjstvu, kako se u početku prepostavljalo, već se može razviti, pojaviti i biti (ponovno) aktivirana tijekom života.²⁰ Nadalje, važno je priznati da se desničarske ekstremističke ideje mogu naći u cijelom političkom spektru, a također i u takozvanoj sredini društva..²¹

Vježba: ABC asocijacija

¹⁶ Vidi Adorno et al. (1950): The Authoritarian Personality.

¹⁷ Cf. Holzer, Willibald (1993): Rechtsextremismus – Konturen, Definitionsmerkmale und Erklärungsansätze. U: DÖW (Hg.): Handbuch des österreichischen Rechtsextremismus, str. 11-96, str. 32.

¹⁸ Cf. Holzer (1993), str. 77.

¹⁹ Vidi Heitmeyer, Wilhelm (1987): Rechtsextremistische Orientierungen bei Jugendlichen. Empirische Ergebnisse und Erklärungsmuster einer Untersuchung zur politischen Sozialisation.

²⁰ Cf. Holzer (1993), str. 79.

²¹ Cf. Holzer (1993), str. 25/26, 81/82.



Zapišite slova abecede jedno ispod drugog na list papira. Sada na popis za svako početno slovo unesite pojmove koje povezujete s desničarskim ekstremizmom. Ova metoda vam može pomoći da prikupite svoje ideje i shvatite vlastitu razinu znanja.

5. DETALNIJE: DALJNI KLJUČNI POJMOVI POVEZANI S DESNIČARSKIM EKSTREMIZMOM

Gore navedeni podaci jasno pokazuju da je desničarski ekstremizam vrlo složen i fleksibilan fenomen te da su njegov povijesni nastanak i moderne manifestacije predmet znanstvenih rasprava. Činjenica da se drugi pojmovi često pogrešno koriste kao sinonimi za pojам desni ekstremizam još više komplikira stvar. U nastavku se objašnjavaju drugi pojmovi koji su povezani s desničarskim ekstremizmom kako bi se istakle razlike.

Desničarski radikalizam

Ovaj se izraz često koristi kao sinonim za desničarski ekstremizam. Može izraziti „blaži“ oblik desničarskog ekstremizma koji je ustavnopravni. Kako koncept nije jasno definiran i preklapa se s desničarskim ekstremizmom, neki društveni znanstvenici savjetuju da se ne koristi ovaj izraz.²²

Neo-Nacizam

Neonacizam je pravni pojам i znači napor da se propagira ideologija nacionalsocijalizma ili da se brane, opravdavaju ili negiraju nacistički zločini. Holokaust se često negira ili umanjuje.²³

Ksenofobija

Ovaj izraz potječe iz grčkog jezika i znači „strah od stranca“. Koncept je problematičan jer je fokus na osjećaju straha. Zapravo, na negativan stav prema „strancu“ prvenstveno ne utječe strah, već mržnja i stereotipi. Time se opravdava diskriminacijsko ponašanje, a ksenofobični ljudi prihvataju ulogu žrtve. Stvarne žrtve, ponajviše skupina „stranaca“ na koju to ima učinka (često izbjeglice, migranti ili ljudi koji „izgledaju drugačije“) i učinci neprijateljstva i diskriminacije prema njima su skriveni. Nadalje, pojам

²² Cf. Belltower News (2008): Was ist Rechtsradikalismus. (<https://www.belltower.news/was-ist-rechtsradikalismus-51030/>). pristupljeno: 17. rujna 2020.

²³ Stiftung Dokumentationsarchiv des österreichischen Widerstandes / Anti-Defamation League (ed.): Brigitte Bailer-Galanda / Wolfgang Neugebauer, Incorrigibly Right. Right-Wing Extremists, “Revisionists” and Anti-Semites in Austrian Politics Today (1996), str. 2.



reproducira klasifikaciju onoga tko se u društvu vidi kao „stranac“ ili „nepoznat“ (npr. osobe druge rase, muslimani).²⁴

Rasizam (vidi 3. modul)

Pod rasizmom se često podrazumijeva ideologija da se ljudi svrstavaju u rase na temelju navodno nasljednih osobina. Te su rase hijerarhizirane u društvu. George M. Fredrickson, američki povjesničar i važan predstavnik istraživanja rasizma, formulirao je široku definiciju rasizma: „Kako bismo pokušali ukratko formulirati, mogli bismo reći da rasizam postoji kada dominira jedna etnička skupina ili povijesni kolektiv, isključuje, ili pokušava eliminirati druge na temelju razlika za koje vjeruje da su nasljedne i nepromjenjive.“²⁵ Ova ideja o ljudskim rasama odavno je zastarjela. Danas znamo da postoji samo jedna ljudska rasa. Podjela ljudi na rase nije ni moralno-etička ni biološki održiva. Ipak, pojam „rasa“ i dalje se koristi, na primjer u međunarodnim ugovorima poput Ženevske konvencije, koja je međunarodna pravna osnova za sustave azila. Stalnom uporabom izraza „rasa“ u službenim tekstovima ideja o različitim rasama se dalje reproducira. Ali važno je napomenuti da riječ „rasa“ ponekad ima različita značenja i konotacije na različitim jezicima. Na primjer, na njemačkom jeziku, „Rasse“ se jasno odnosi na biološku razliku etničkih skupina. U hrvatskom i poljskom jeziku riječ ima slično značenje. Zbog toga je njemačka vlada odlučila 2020. godine ukloniti riječ „Rasse“ iz njemačkog ustava.²⁶ U engleskom, za razliku od toga, „rasa“ također uključuje socijalne komponente koncepta etničkih skupina i stoga pojašnjava da je „rasa“ društveni konstrukt, a ne genetski ili biološki „dana“.

Neprijateljstvo usredotočeno na grupu

Iraz „neprijateljstvo usredotočeno na grupu“ skovao je njemački sociolog Wilhelm Heitmeyer, a posebno se koristi u Njemačkoj. Opisan je kao sindrom i služi kao krovni koncept koji uključuje sljedeće elemente:

Antiimigrantski stavovi, antisemitizam (vidi 2. modul), rasizam (vidi 3. modul), antimuslimanski rasizam (vidi 4. modul), seksizam (vidi 5. modul) i homofobija (vidi 5. odul), antiziganizam (vidi 6. modul) i obezvrjeđivanje beskućnika, nezaposlenih i osoba s invaliditetom.

Heitmeyer i njegov tim tvrde da su ove **ideologije nejednakosti** povezane jer su mogli znanstveno dokazati da će ljudi koji obezvrijediti jednu skupinu vrlo vjerojatno također obezvrijediti druge

²⁴ Cf. Belltower News (2015): Fremdenfeindlichkeit. (<https://www.belltower.news/fremdenfeindlichkeit-nein-rassismus-39822/>). pristupljeno: 17. rujna 2020.

²⁵ George M. Fredrickson (2015): Racism: A Short History (Revised Edition), str. 170.

²⁶ Cf. ZDF (2020): Pläne der Bundesregierung - Grundgesetz: Begriff "Rasse" wird gestrichen.

(<https://www.zdf.de/nachrichten/politik/grundgesetz-rasse-lambrecht-100.html>). pristupljeno: 12. veljače 2021.



skupine.²⁷ Također su proveli istraživanje u osam europskih zemalja i uspjeli su potvrditi veze između različitih **ideologija nejednakosti**, istovremeno otkravajući razlike među zemljama.²⁸

6. KAKO PREPOZNATI DESNIČARSKE EKSTREMISTE? (VIDI APLIKACIJU)

Mnogi desničarski ekstremisti izgledaju vrlo drugačije od onoga što bismo mogli zamisliti. Tipična slika muškaraca čelave glave koji nose borbene čizme je zastarjela. Zapravo, desničarske ekstremiste možda uopće neće moći prepoznati po izgledu jer često pokušavaju prikriti svoje razmišljanje kako bi mogli prodrijeti u takozvanu sredinu društva. Kako bi neprimjetno agitirali, desničarski ekstremisti mogu se služiti određenim kodovima i simbolima. Druga važna prepoznatljiva karakteristika su bendovi i organizacija u određenim desničarskim ekstremističkim skupinama.

Što se tiče brendova, treba biti svjestan da neke potječu s desničarske ekstremističke scene, a druge su „oteli“ desni ekstremisti. Doista je strategija među desničarskim ekstremističkim skupinama kopirati estetiku i oblike djelovanja radikalne ljevice kako bi se stvorio „hip“ izgled i kako bi se regrutirali mladi ljudi (npr. autonomni nacionalisti, identitarne skupine) (vidi dolje).²⁹

Neki su brendovi, simboli i bendovi transnacionalno popularni među desničarskim ekstremistima. Drugi su prilično specifični za pojedine zemlje. U sljedećoj proračunskoj tablici predstavljeni su neki primjeri za razlikovanje obilježja desnih ekstremista. Austrija i Njemačka navedene su zajedno u jednoj kategoriji, jer nema većih razlika u pogledu ove dvije zemlje.

Čak i ako sljedeći primjeri pružaju osnovni pregled i trebali bi vam pomoći da steknete predodžbu o tome kako neke desničarske ekstremiste može prepoznati, presudno je znati da nisu svi s desničarskim ekstremističkim načinom razmišljanja jasno (vizualno) prepoznatljivi kao takvi. Na kraju, izgled tipičnog desničarskog ekstremista ostaje samo stereotip. Radije se usredotočite na izgovorene riječi i poduzete radnje. Daje li vaš kolega često rasističke ili antidemokratske izjave? Jesu li manjine često krive za sve vrste problema? U odjeljku „Koje strategije koriste desničarski ekstremisti?“ (vidi stranicu 13) možete saznati više o tome kako prepoznati desne ekstremiste po njihovim retoričkim strategijama i njihovom ponašanju na internetu.

Kako biste saznali više o prepoznatljivim značajkama i specifičnostima pojedinih zemalja, upotrijebite aplikaciju koja omogućuje stjecanje znanja putem flip kartica i kviza!

Još je jedna zanimljiva činjenica da muškarci očito dominiraju desničarskom ekstremističkom scenom. Žene radije djeluju u pozadini - također odražavajući desničarski ekstremistički koncept ženskosti. Iako

²⁷ Cf. Küpper, Beate/Zick, Andreas (2013): Prejudice and Group-Focused Enmity, in Küpper, Zick et al. (ed.) The EWC Statement Series, str. 1-11, str. 10.

²⁸ Cf. Hövermann, Andreas/Küpper, Beate/Zick, Andreas (2011): Intolerance, Prejudice and Discrimination. A European Report. (<http://library.fes.de/pdf-files/do/07908-20110311.pdf>). pristupljeno: 17. rujna 2020.

²⁹ Cf. Radke, Johannes/Staud, Toralf (2013): Turnschuhe statt Springerstiefel. (<https://www.bpb.de/politik/extremismus/rechtsextremismus/165545/turnschuhe-statt-springerstiefel>). pristupljeno: 18. rujna 2020.



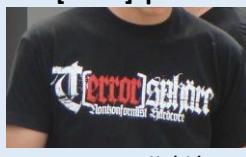
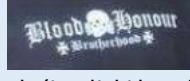
je došlo do napretka prema većem broju žena koje djeluju u javnosti (npr. Identitarke), raspodjela spolova je pretjerano „tradicionalna“.³⁰

³⁰ Cf. Der Tagesspiegel (2018): Rechte Schwestern ganz vorn. (<https://www.tagesspiegel.de/the-men/agenda/frauen-bei-der-identitaeren-bewegung-rechte-schwestern-ganz-vorn/21005940.html>). pristupljeno: 18. rujna 2020.



	Austrija i Njemačka	Hrvatska	Poljska	Transnacionalni
Kodovi	18 Adolf Hitler (prvo i osmo slovo abecede daju inicijale Adolfa Hitlera)	Za dom spremni/ZDS Ustaški vojni pozdrav koji veliča ustašku ideologiju. Postao je službeni pozdrav u NDH (1941.-1945.), a smatra se ekvivalentom nacističkog "Seig Heil".	‘Chłopak dziewczyna normalna rodzina’ (dječak i djevojčica normalna su obitelj, izreka koja se rimuje)	RaHoWa „Rasni sveti rat“
	88 „Heil Hitler“		‘A na drzewach zamiast liści będą wisieć syjoniści / komuniści’ (Zionisti/komunisti će visiti, još jedna rima) Polska dla Polaków (Poljska za Poljake, ogorčenost prema drugim narodima, posebno usmjerena prema migrantima)	14 (ili 14 riječi) Citat američkog desničarskog ekstremista Davida Lanea: „Moramo osigurati egzistenciju naše rase i budućnost bijele djece.“
Modne marke	Thor Steinar  Njemačka marka s jasnom vezom s desničarskom ekstremističkom scenom		Ultra Patriot  Poljska marka popularna među desničarskom ekstremističkom scenom	Lonsdale  „Oteti“ britanski brend koji se ograjuje od desničarske ekstremističke scene
	Ansgar Aryan  Njemačka marka s jasnom vezom s desničarskom ekstremističkom scenom		Red is Bad  Marka koja se naziva domoljubnom, s jasnim vezama s nogometnom huliganskom scenom	Fred Perry  „Oteti“ britanski brend koji se ograjuje od desničarske ekstremističke scene

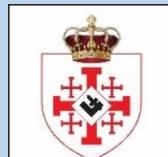
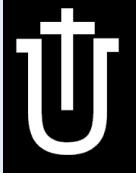


			Polska Walcząca (od urođenih patriota – Urodzeni patrioci)  <p>Najprepoznatljiviji i najčešći dizajn koji otima ideale Poljaka koji se bore za poljsku neovisnost, posebno tijekom Drugog svjetskog rata</p>	
Bendovi	Landser 	Marko Perković Thompson  <p>Njemački desničarski ekstremistički kulturni bend iz Berlina koji je proglašen ilegalnim 2003. godine i nakon toga je raspušten.</p>	Hip Hop scena Posljednjih je godina u velikoj mjeri postala radikalna, u članku se navodi da je „poljski rap zahvatio nacionalistički val“ i da su se od narkomana promjenili u zaštitnike vjere i rasne čistoće	Blood and Honour  <p>Transnacionalna mreža desničarskih ekstremističkih bendova (ilegalna u Njemačkoj)</p>
	T[error]sphäre 	Obłęd  <p>Izvorno austrijski bend iz Tirola s većinskim njemačkim članovima</p>	Konkwista 88  <p>Popularni poljski neonacistički bend u 80-im i 90-im.</p>	Skrewdriver  <p>Bivši britanski desničarski ekstremistički sastav oko pjevača Iana Stuarta Donaldsona kojeg se smatra herojem</p>



Skupine i stranke	<p>Arbeitsgemeinschaft für demokratische Politik (AFP)</p> <p>Desničarska ekstremistička politička stranka u Austriji</p>	<p>U ime obitelji</p> <p>Desničarska organizacija koja zagovara netoleranciju i ograničavanje prava manjina, prvenstveno na temelju seksualnosti. Organizacija svake godine organizira „Hod za život“ kojim potiče na zabranu pobačaja.</p>	<p>Konfederacja</p> <p>Politička stranka koja stječe sve veću popularnost u Poljskoj, a moto joj je „sloboda i neovisnost“. Antiliberalna, tipično desničarska ekstremistička stranka. The Independence March</p> <p>Konfederacja je glavni organizator godišnjeg marša 11. studenog (dan neovisnosti)</p>	<p>Identitarians (Identitarci)</p> <p>Desničarska ekstremistička skupina koja je osnovana u Francuskoj 2012. godine proširila se u razne europske zemlje, posebno prisutne u Austriji (vodeća osoba: Martin Sellner)</p>
	<p>Sturmvogel</p> <p>Desničarska ekstremistička omladinska organizacija u Njemačkoj</p>		<p>Ordo Iuris</p> <p>Organizacija koja se trenutno zalaže za zabranu pobačaja u Poljskoj, smatra se da im je sljedeći korak zabrana razvoda. Imaju veliku mrežu utjecaja, mnogo pravnika i bogatih utjecajnih ljudi, što im omogućava djelovanje</p>	<p>Autonomous Nationalists</p> <p>Neonacističke skupine koje djeluju, između ostalog, u Njemačkoj, Ujedinjenoj Kraljevini, Belgiji i Nizozemskoj. Kopiraju estetiku i oblike djelovanja radikalne ljevice kako bi postali privlačniji za mlade.</p>



			<p>National Rebirth of Poland</p>  <p>Poljska nacionalna radikalna i nacionalistička politička stranka. NOP je dio Međunarodne treće pozicije (ITP)</p>	
			<p>Front Rex</p>  <p>Radikalni krajnje desničarski pokret koji sebe opisuje kao antisistemski, antikapitalistički, antikomunistički, antisionistički, antimasonske, antidemokratske, antirevolucionarni, antiliberalni, antikosmopolitski i antiglobalni. Traži „promjenu trenutnog političkog sustava na radikalni i trajan način.“</p>	
Simboli	<p>Keltski križ</p>  <p>Simbol za nadmoć bijele „rase“. Kažnjiv je u Njemačkoj i Austriji. Također se široko koristi u drugim zemljama, posebno u SAD-u.</p>	<p>Ustaško U</p>  <p>Najčešći simbol mržnje u Hrvatskoj je simbol ustaša i ustaškog pokreta – slovo "U" korišteno je tijekom fašističke Nezavisne Države Hrvatske</p>	<p>Bijeli orao</p>  <p>Središnji element poljskog grba koji su ekstremisti oteli zbog svojih ciljeva.</p>	<p>Remigracija</p>  <p>Simbol koji koriste identitarci koji aludiraju na mit o zavjeri (vidi 7. modul) „Velike zamjene“ prema kojem navodno etničku homogenu europsku populaciju zamjenjuju (muslimanski) migranti.</p>



	<p>SA značka (Sturm-Abteilung)</p>  <p>Simbol za paravojno krilo NSDAP-a. Kažnjiva je u Njemačkoj i Austriji.</p>	<p>HOS</p>  <p>HOS je kratica za Hrvatske obrambene snage, paravojne postrojbe tijekom Domovinskog rata u Hrvatskoj (1991.-1995.). HOS preuzima obilježja Nezavisne Države Hrvatske i koristi ustaški vojni pozdrav "Za dom spremni!" Danas ga često ističu umirovljeni veterani, ali i pripadnici desničarskih ekstremističkih skupina.</p>	<p>Poljska zastava / šaka s krunicom / Polska walcząca (borbena Poljska)</p>  <p>Preživjeli iz Varšavskog ustanka otvoreno se protive upotrebi svog simbola (znak PW) od strane ekstremističkih skupina za širenje mržnje i diskriminacije</p> 	<p>Šaka bijele moći</p>  <p>Simbol za nadmoć bijele „rase“.</p>
			<p>Falanga</p>  <p>Takozvana "FALANGA", "RUKA MAČEM" - simbol ONR-a "Falanga", prijeratne fašističke organizacije, a danas nacionalnog preporoda Poljske, općenito prepoznata kao neofašistički i nacionalno-radikalni logor (ONR), druge nacionalne organizacije također se pozivaju na to. Simbol je prije UEFA-inog Eura 2008 zabranjen od strane Football Against Racism in Europe (Nogomet</p>	



			protiv rasizma u Europi).	
			Chrobry sword - Szczerbiec  Prije Drugog svjetskog rata bio je simbol zabranjene organizacije - fašističkog logora Velika Poljska (OWP). U današnje vrijeme koriste ga organizacije koje se pozivaju na predratne nacionalističke tradicije, npr. Svepoljska omladina (MW), Nacionalno-radikalni kamp (ONR) i Nacionalni pokret (RN). Simbol je prije UEFA-inog Eura 2008 zabranjen od strane Football Against Racism in Europe (Nogomet protiv rasizma u Europi), zajedno sa simbolom Falange i Toporzela.	

7. KOJE STRATEGIJE KORISTE DESNIČARSKE EKSTREMISTIČKE SKUPINE?

Većina desničarskih ekstremističkih skupina strateški pokušava utjecati na ljude koji još nemaju zdrave demokratske temelje (npr. mlade ljude) kako bi regrutirali nove pristaše i stekli važnost u takozvanoj sredini društva. Često se vrlo emocionalna i složena tema azila i migracija koristi za stjecanje novih sljedbenika. Međutim, desničarski ekstremistički način razmišljanja ne mora uvijek biti toliko očit na prvi pogled. Iz tog je razloga važno prepoznati (retoričke) strategije koje koriste desničarski ekstremisti. Jer iako se neke desničarske ekstremističke skupine pretvaraju da su bezazlene prosvjedne skupine, one su i dalje duboko antidemokratske i šire nehumane ideologije



nejednakosti poput rasizma i homofobije³¹. U nastavku su predstavljene neke od glavnih desničarskih ekstremističkih strategija koje se u nekim pogledima preklapaju. Strategije se koriste na internetu, ali i izvan interneta, u javnosti (npr. demonstracije,) i u privatnom kontekstu (npr. kao obrasci argumentacije u raspravama).

Jednostavna rješenja složenih problema

Vijesti kontinuirano izvještavaju o problemima i izazovima koji se neizbjegivo javljaju u vrlo složenim društвима u kojima živimo. Često ih se ne može prikazati u svojoj punoj složenosti, što mnoga pitanja ostavlja bez odgovora. Također, u našem svakodnevnom životu suočeni smo sa složenim razvojem, promjenama i problemima koje je često teško razumjeti ili riješiti. Ti se problemi nikada ne mogu riješiti „odmah“ ili lako, jer se često tiču pitanja o strukturi društva i njegovom funkcioniranju. Desničarske ekstremističke skupine to koriste i predstavljaju jednostavna rješenja za složene probleme koji lako steknu veliku popularnost čak i ako su na primjer rasisti ili antisemiti.³²

Žrtveni jaci

Vrlo često se žrtveni jaci predstavljaju kao uzrok tim problemima (npr. migranti i izbjeglice, muslimani i Židovi, feministice itd.) Ovo okrivljavanje drugih također je izraz različitih **ideologija nejednakosti** o kojima se govori u **sljedećim modulima**.

Uključivanje u vrlo emocionalne teme

Desničarski ekstremisti često se infiltriraju u vrlo emocionalna pitanja, dok u početku djeluju neupadljivo, a svoj pravi način razmišljanja otkrivaju tek kasnije. Posebno je zalaganje protiv zlostavljanja djece jedna od glavnih tema desničarske ekstremističke kampanje. Zbog okrutnosti zločina, mnogi ljudi dijele, na primjer, zahtjeve za strogim kaznama zlostavljače djece i tako se slučajno slažu s desničarskim ekstremistima koji su često administratori odgovarajućih grupa na društvenim mrežama (npr. Facebook ili Telegram). Desničarski ekstremistički način razmišljanja sve se više otkriva, na primjer kada su samo ljudi s takozvanom migracijskom pozadinom predstavljeni kao zlostavljači djece.³³ Ostale „otete“ teme mogu biti zaštita životinja, zaštita okoliša i ženska prava. Od iznimne je važnosti shvatiti da desničarski ekstremisti samo instrumentaliziraju ove teme za svoju propagandu, stječu nove sljedbenike i prodiru u takozvanu sredinu društva. Ne daju konstruktivne prijedloge za rješavanje ovih problema.

³¹ Cf. Klicksafe (2017): Rechtsextremismus hat viele Gesichter. Wie man Rechtsextreme im Netz erkennt – und was man gegen Hass tun kann. (https://www.klicksafe.de/fileadmin/media/documents/pdf/klicksafe_Materialien/Lehrer_LH_Zusatzmodule/LH_Zusatzmodul_Rechtsextremismus_klicksafe_neu.pdf). pristupljeno: 21. rujna 2020., str. 4. And cf.: Amadeu Antonio Stiftung (2011): Zwischen Propaganda und Mimikry. Neonazi-Strategien in Sozialen Netzwerken. (https://www.klicksafe.de/fileadmin/media/documents/pdf/Themen_Problematische_Inhalte/Rechtsextremismus/Netz_gegen_Nazis2.0_Internet.pdf). pristupljeno: 21. rujna 2020., str. 4.

³² Cf. Amadeu Antonio Stiftung (2011), p. 18.

³³ Cf. Amadeu Antonio Stiftung (2011), str. 24/25.



Vježba: Primjer „otetih“ tema

Odaberite grupu u gornjoj tablici (ili upotrijebite aplikaciju) iz svoje zemlje i istražite koje su teme te grupe otele (npr. klimatske promjene, obiteljska politika). Potražite primjere, plakate, slogane itd.

Spamiranje

Spamiranje znači neželjeno, opsežno dijeljenje nebitnog sadržaja na internetu u grupama, forumima i putem privatnih poruka. Desničarski ekstremisti namjerno spamaju društvene mreže svojom propagandom iz nekoliko razloga. Prvo, spamiranje omogućuje masovnu distribuciju desničarskih ekstremističkih sadržaja i ideja. Drugo, prekidaju se potencijalno plodne rasprave i ometaju se napori osoba i organizacija koje su posvećene jačanju civilnog društva i poštovanja, otvorenog, demokratskog diskursa. Treće, spamiranje se koristi za obeshrabrvanje i zastrašivanje tih osoba i organizacija.³⁴ Stoga je to učinkovita i relativno jednostavna metoda za široko širenje desničarskih ekstremističkih ideja i posljedično pomicanje društvenog diskursa udesno. Na društvenim mrežama algoritmi podržavaju širenje tih poruka, jer algoritam prepozna da postoji mnogo poruka i interakcija oko ovih tema, što ih svrstava više u newsfeedovima mnogih korisnika. Također, čini da desničarske ekstremističke skupine i njihove agende izgledaju veće i utjecajnije nego što uistinu jesu. Uznemirujuće, istraživanje također pokazuje da široko rasprostranjeni diskursi istiskuju druge diskurse.³⁵ Stoga, kada desničarske ekstremističke skupine uspiju dominirati diskursom sa svojim programom, diskurs se mijenja u cjelini. Na primjer, desničarske (ekstremističke) agende bitno su utjecale na javni diskurs o imigraciji i azilu. Rezultat je to da u diskursu dominiraju polemika i strah te da se više ne raspravlja o konstruktivnim rješenjima. Ova se strategija može nazvati i strategijom retoričkog širenja. Možete saznati više o nekim strategijama za dominaciju i izmjenu javnog diskursa (uglavnom na društvenim mrežama) u **7. modulu** (desničarski ekstremizam, govor mržnje, lažne vijesti i teorije zavjere).

„Mi“ i „Ostali“ - Ideologije nejednakosti

Ova je strategija već ranije spomenuta u ovom modulu kao ideološki ključni čimbenik desničarskog ekstremizma. Poput strategije „Jednostavna rješenja složenih problema“, i ova strategija podrazumijeva izražavanje različitih ideologija nejednakosti.

Desničarske ekstremističke skupine obično vide svijet kao ili crn ili bijel. Netko je ili za ili protiv nečega, ali ne prihvaćaju se nijanse ili alternative. Ovo je mehanizam koji pokušava pojednostaviti život, pitanja politike i društva i oblikovati snažan osjećaj pripadnosti određenoj, oštro definiranoj skupini. Stoga je snažan osjećaj pripadnosti „nama“, „grupi“ „dobrih osoba“ koja dijeli neke specifične fizičke karakteristike, jezik, religiju, „kulturnu“ i mišljenja, itd. karakterističan za retoriku desničarskih ekstremista. To prepostavlja da nacije shvaćaju kao homogene jedinice. Svatko tko ne odgovara određenoj slici zbog religije, boje kože, „kulturne“ itd. ne može biti dio ovog „mi“ - bez obzira živi li u

³⁴ Cf. Amadeu Antonio Stiftung (2011), p. 19/20.

³⁵ Cf. Wodak, str. 47.



istoj zemlji ili koliko dugo tamo živi ili je već živio tamo ili je rođen. Dakle, „drugi“ ili „izvan-skupine“ uvijek su podređeni „nama“. Ovo je gledište vrlo problematično i neodrživo, jer su čak i ljudi koji su dodijeljeni „nama“ vrlo raznoliki i heterogeni. Ne postoji takva stvar koja se zove „volja naroda“, jer se ljudi sastoje od vrlo različitih pojedinaca s vrlo različitim mišljenjima, životnim iskustvima, potrebama, interesima itd. S ovom kategorizacijom, „ostali“ se često predstavljaju kao prijetnja ili teret s kojim se „mi“ suočavaju. To stvara strah i mržnju prema manjinama. Sustavno „odaljavanje“ ljudi za koje se čini da se ne uklapaju u konstrukciju „mi-skupina“, neizbjegivo dovodi do diskriminacije i devalvacije druge skupine. Povjesno gledano, ovo „odaljavanje“ koje za sobom povlači dehumanizaciju jezika bio je također i prvi korak prema nasilnom ponašanju: Budući da je druga skupina konstruirana kao nejednaka u odnosu na „mi-skupinu“, ne zaslužuje isti tretman. Često se „ostali“ uspoređuju s bolestima ili životinjama, što legitimira diskriminaciju, pa čak i nasilje nad tim skupinama. Također, teorije zavjere se koriste za daljnju konsolidaciju polariteta između izgrađene „mi-skupine“ i „ostalih“ (vidi [7. modul](#)).

Retorika protiv establišmenta

Desničarski ekstremisti također se često služe retorikom protiv establišmenta. Cilj je distancirati se od etabliranih stranaka u političkom sustavu koji često nazivaju „starim strankama“ i pridobiti glasove onih koji su razočarani tim etabliranim političkim strankama. Desničarski ekstremisti predstavljaju se kao „istinski demokrati“ koji se zalažu za „prosječnog čovjeka na ulici“ i bore se protiv korumpirane „političke elite“ koja nije sposobna djelovati, koja je neiskrena i prevarantska. Popularne točke napada nadalje su i sustav EU-a koji se opisuje kao elitistički i korumpirani te „mediji“ (npr. „Lügenpresse“ na njemačkom jeziku) koji šire „lažne vijesti“ (vidi [7. modul](#)). Retorika je često agresivna, polemična i također je vrlo nejasna. Kao što je već spomenuto ranije u ovom modulu, u tom se kontekstu često poziva na izravniju demokraciju kao jedini istinski izraz „volje naroda“.³⁶ Ostali demokratski postupci i prava manjina često su obezvrijedjeni.

Vježba: „Ovo su lažne vijesti!“

Možete li se sjetiti političara koji često koriste izraz „lažne vijesti“ kada govore o novinarima ili medijima općenito?

Što mislite koja motivacija stoji iza toga?

Zašto to može biti problematično za demokratsko društvo?

³⁶ Cf. Kreisjugendring München-Land (2019): Heute schon gehetzt? Rechtspopulismus erkennen – verstehen – begreifen. Ein Handbuch für die Jugend(sozial)arbeit. (<https://kjr-ml.de/wp-content/uploads/2020/02/Handbuch-Rechtspopulismus-erkennen-verstehen-begegnen.pdf>). pristupljeno: 23. rujna 2020., pp. 41/42



Desničarski ekstremizam u novom izgledu

Mnoge desničarske ekstremističke skupine pokušavaju odbaciti imidž „onih koji žive u prošlosti“ i koncentriraju se na moderan izgled na internetu (npr. Identitarci, Autonomni nacionalisti). Često dijele naizgled bezazlen sadržaj koji je povezan s radikalnim ponudama. Ekstremistički sadržaj često je udaljen samo jednim klikom miša.

Kako bi se svijdjeli mladima, desničarske ekstremističke skupine koriste se mrežnom prisutnošću koja je orijentirana na uporabu (društvenih) medija mlađih korisnika. Stoga se uzimaju i memovi, gifovi i hashtagovi te teme koje se sviđaju mladima. Neke skupine koriste teme poput primjerice zaštite okoliša, zdrave prehrane i sporta kao načina za dosezanje mlađih.³⁷

Ovdje umetnite ilustracije/snimke zaslona itd.

Gore opisane strategije predstavljaju samo mali dio strategija koje desničarske ekstremističke skupine koriste kako bi dobili podršku. Neke od njih možemo podvesti pod populističke metode (npr. jednostavna rješenja složenih problema, „mi“ i „drugi“, retorika protiv establišmenta). Desni populizam često se predstavlja kao manje ekstremni oblik desničarskog ekstremizma. Na primjer, politička stranka može se opisati kao „samo“ desničarska populistička kada njezini pristaše ne potiču aktivno na nasilje i mržnju. Zapravo, spremnost na upotrebu nasilja često se naziva ključnom razlikom između desnih populista i desnih ekstremista. Mnogi se akademici ipak slažu da postoji puno sličnosti između ove dvije pojave i da se one često preklapaju u stvarnosti.³⁸ Političke stranke koje se opisuju kao desničarske populističke često imaju organizacijske i osobne veze s organiziranim desničarskom ekstremističkom scenom.

Još jedan važan aspekt kada su u pitanju desničarske ekstremističke strategije jest činjenica da se te strategije sve više koriste u takozvanoj sredini društva. U vezi s desničarskim populizmom i ekstremizmom, često se navodi da te političke snage uspješno preusmjeravaju društveni diskurs udesno te da stoga i centrističke snage usvajaju te diskurse. U ovoj se argumentaciji reproducira pripovijest o „neutralnoj“ sredini društva prema kojoj se ekstremistička razmišljanja mogu naći samo na marginama društva. Međutim, **ideologije nejednakosti** poput rasizma čvrsto su utemeljene u društвima u kojima živimo. Desničarski ekstremistički programi stoga ne uspostavljaju **ideologije nejednakosti** u „sredini“ društva, već se nadovezuju na prevladavajuće uvjete i povećavaju ih. Desničarski ekstremizam se ne može razumjeti, boriti se i prevladati bez fokusiranja na stavove i poglede takozvane sredine društva i cijelog sustava u kojem živimo.³⁹

Ako želite saznati više o tome kako se boriti protiv desničarskog ekstremizma i koje kontra strategije možete koristiti za potiskivanje desničarskih ekstremističkih ideja, pogledajte **8. modul**.

³⁷ Klicksafe (2017), p. 38.

³⁸ Klicksafe (2017), str. 14.

³⁹ Cf. Holzer (1993), str. 80-84, 94-96.



8. ZAŠTO JE DESNIČARSKI EKSTREMIZAM OPASAN ZA DEMOKRACIJE?

Vježba: misaoni eksperiment

Razmislite o osnovnim karakteristikama demokracija u kojima živimo: liberalizmu, pluralizmu i zaštiti ljudskih prava. Istražite ljudska prava koja su ugrađena u ustav vaše zemlje. Ona se također nazivaju temeljnim pravima.

Sad zamislite da su desničarske ekstremističke skupine mogle neke svoje ideje implementirati dalje u društvo. Što bi se promjenilo? Koja bi se temeljna i ljudska prava kršila? Kako bi se ovaj svijet razlikovao od društva u kojem trenutno živimo? Tko bi imao mjesta u ovom društvu? A tko ne bi?

Napišite kratki tekst.

Demokracije u kojima živimo oblikovane su liberalnim i pluralističkim idejama. To znači da ove demokracije moraju osigurati slobodne izbore, podjelu vlasti, vladavinu zakona itd., kao i ljudska i građanska prava koja jamče jednak tretman svih ljudi, istovremeno priznavajući različitost u političkom tijelu. To također uključuje zaštitu manjina. Sam temelj demokracija u kojima živimo je vjera u, i institucionalizaciju, jednakosti svih ljudi.

Desničarski ekstremizam potkopava sva ta načela. Desničarski ekstremistički programi imaju za cilj eliminirati liberalni i pluralistički temelj društava u kojima živimo. Cilj je demokratskih načela da ih zamijeni autoritarna država s jakim vođom i slabim parlamentom. Desničarski ekstremisti zahtijevaju provedbu „volje naroda“, ali zapravo im je cilj eliminirati i oslabiti zastupljenost naroda što parlament predstavlja. Koncept tko pripada ovom „narodu“ vrlo je uzak, odnosi se samo na „etnički čistu“ nacionalnu zajednicu.

Također, desničarski ekstremistički programi u osnovi odbacuju ideju jednakosti svih ljudi. Oni potječu iz upravo suprotne perspektive. Propagira se vjera u temeljnu i „prirodnu“ nejednakost ljudi. Ranjivi članovi našeg društva poput kroničnih bolesnika smatraju se prijetnjom za inače „čistu“ nacionalnu zajednicu. Nadalje, zaštita manjina želi se oslabiti ili ukloniti. Kad desničarske ekstremističke snage dobiju više moći u političkom sustavu, ljudi koji se ne uklapaju u ovu izgrađenu sliku nacionalne zajednice, poput primjerice Židova, muslimana i ne heteroseksualnih ljudi, morat će se bojati za svoja prava. Na kraju, desničarski ekstremistički programi imaju za cilj podrivanje ustavne države u kojoj živimo i ukidanje liberalne i pluralističke demokracije, slobode izražavanja, slobode tiska i u konačnici ljudskih prava, a time i ljudskog dostojanstva. Kada, dakle, desničarski ekstremisti steknu moć u društvu i uspješno provode svoje ideje, svaka osoba koja živi u ovom društvu bila bi u opasnosti da izgubi svoja prava.

Vježba: Analizirajte objave



Pogledajte komentare objavljene u odjeljku za komentare videa snimljenih od strane ključnih osoba desničarskih ekstremističkih skupina.

Koju strategiju slijede? Jesu li skupine ljudi posebno osuđene? Ako da, koje bi predrasude mogле bitiiza toga?

Zatim razmislite kako biste mogli reagirati na takve komentare na Internetu. Koje opcije imate kao korisnik?

9. VJEŽBE KOJE MOŽETE KORISTITI TIJEKOM PODUČAVANJA O DESNIČARSKOM EKSTREMIZMU

1. Studenti sastave grupu od četvero ljudi. Svaka skupina dobiva list papira. Učenici dijele list na četiri jednaka dijela linijama. Pojam je napisan u svakom kutu:

- Ksenofobija
- Rasizam
- Desničarski ekstremizam
- Nacija/ljudi

Svakom je studentu dodijeljena tema te zapisuje svoje asocijacije na odgovarajući pojam. Ključna pitanja: Što taj pojam znači? Kakvo iskustvo imate o toj temi?

Nakon nekoliko minuta list papira se okreće. Sada svatko dobiva novi termin i zapisuje svoje udruge. Oni se mogu pozivati na ono što je prethodna osoba napisala na tu temu. To se nastavlja sve dok svi ne napišu ponešto o svakom terminu.

Zatim skupina zajedno razmatra koja se preklapanja i razlike među temama razlikuju.

2. Studenti čitaju tekst poglavlja „Karakteristike: Postoje različite desničarske ekstremističke skupine, ali što im je zajedničko?“ Napišu tri riječi na pojedinačne listove koje ne razumiju ili su vrlo važne. U međuvremenu učitelj na pod postavlja 26 listova sa slovima abecede. Studenti stavljaju izraze za odgovarajuće početno slovo na pod. Sada učitelj i razred zajedno razgovaraju o tome što riječi znače i zašto su neki pojmovi odabrani kao ključne riječi.

Učitelj može pomoći putem ove metode.

3. Učitelj daje informacije o desničarskim ekstremističkim skupinama i njihovim antidemokratskim tendencijama. Studenti pišu intervju s „demokracijom“ kao partnerom u razgovoru. Moguća pitanja bi mogla biti: Što vam je posebno važno kao demokracija? Što vam treba kako biste živjeli/ustrajali? Tko su vaši najveći neprijatelji? Što želite za budućnost? Osjećate li se ugodno u našoj zemlji?

To odražava važne značajke i opasnosti za demokraciju u kreativnom tekstu.



von Beyme, Klaus (1988): Right-wing extremism in Post-war Europe, in Klaus von Beyme (ed.): Right-wing extremism in Post-war Europe, pp. 1-19.

Wodak, R. (2015): Protecting borders and the people: the politics of exclusion. In *The politics of fear* (pp. 46-69). 55 City Road, London: SAGE Publications Ltd

ZDF (2020): Pläne der Bundesregierung - Grundgesetz: Begriff "Rasse" wird gestrichen. (<https://www.zdf.de/nachrichten/politik/grundgesetz-rasse-lambrecht-100.html>). Accessed: 12 February 2021.

12. DALJNE ČITANJE

Austria i Njemačka:

Stiftung Dokumentationsarchiv des österreichischen Widerstandes / Anti-Defamation League (ed.): Brigitte Bailer-Galanda / Wolfgang Neugebauer, Incorrigibly Right. Right-Wing Extremists, "Revisionists" and Anti-Semites in Austrian Politics Today, Vienna–New York 1996, pp. 5-21. (https://www.doew.at/cms/download/2288n/1_bailer_neugebauer_right_wing_extremism.pdf) Accessed: August 2020.

Adorno et al. (1950): The Authoritarian Personality.

Bailer-Galanda, B.: Zum Begriff des Rechtsextremismus, (<https://www.doew.at/erkennen/rechtsextremismus/rechtsextreme-organisationen/zum-begriff-des-rechtsextremismus>)

Borstel, D. (2009): Wann beginnt eigentlich Rechtsextremismus? (<https://www.belltower.news/wann-beginnt-eigentlich-rechtsextremismus-30656/>).

Fischer Sebastian (2013): Rechtsextremismus – Was denken Schüler darüber? Untersuchung von Schülervorstellungen als Grundlage nachhaltiger Bildung. Schwalbach/Ts.: Wochenschau Verlag.

Fischer, Sebastian: Rechtsextremismus als Herausforderung für den Unterricht. Empirische Zugänge und didaktische Perspektiven. In: Achour, Sabine/ Schedler, Jan/ Elverich, Gabi: Rechtsextremismus in Schule, Unterricht und Lehrkräftebildung, Wiesbaden 2019, S.111-120. August 2020. FIPU (2018): Der Nazis neue Töne. Neuere Entwicklungen im österreichischen Rechtsrock. Blogbeitrag.

Heitmeyer, Wilhelm (1987): Rechtsextremistische Orientierungen bei Jugendlichen. Empirische Ergebnisse und Erklärungsmuster einer Untersuchung zur politischen Sozialisation.

Jaschke, Hans-Gerd (Hg.): Rechtsextremismus und Fremdenfeindlichkeit. Begriffe, Positionen, Praxisfelder, Westdeutscher Verlag GmbH, Wiesbaden, 2001.



Marszałek, Wiktor: Nazi muzyka PL Export-Import, Nigdy Więcej nr 21. Wiosna-Lato 2014

Momro, Jakub: Prawica jako symptom, <https://www.dwutygodnik.com/artykul/8865-prawica-jako-symptom.html> - access: 22 January 2021

Plessner H., Granice wspólnoty. Krytyka radykalizmu społecznego, Oficyna Naukowa, Warszawa, 2008

Rakusa-Suszczewski, Mikołaj: Trzy nurty badania radykalizmu społecznego, Zoon Politikon 7, 2016-
https://www.civitas.edu.pl/wp-content/uploads/2015/03/Zoon_Politikon_07_2016_013_033.pdf -
access: 22 January 2021

Wytyczne dla delegatów meczowych PZPN, Polski Związek Piłki Nożnej,
<http://www.pzpn.pl/federacja/dokumenty> - access: 6 December 2020